

Venäjän hidas talouskasvu on uusi normaali

Anton Nikolenko

Tämän vuoden helmikuussa Venäjän finanssiministeriö julkaisi ennusteen maan talouden kehityksestä vuoteen 2030 asti. Pessimistisin skenaario, jossa öljyn hinnan oletetaan pysyvän alle 40 \$ barreilta ja mittavat talousuudistukset poissuljetaan, ennustaa Venäjälle viisitoista vuotta talouden stagnaatiota: Talous kasvaa vain 1-1,3 % vuodessa ja palkat palaavat kriisiä edeltävälle tasolle vasta vuonna 2025, BKT on vuonna 2030 vain 13 % suurempi kuin 2013 lopussa.

Tämä skenaario on hyvin linjassa yleisen ennustemallin kanssa: Venäjän taloudella on 1-2 % trendikasvu ja kaikki poikkeamat tästä luvusta johtuvat öljyn hinnan muutoksista. Öljyn hintaa on mahdotonta ennustaa, mutta voimme todeta, ettei se voi kasvaa rajatta – vaikka se palaisi 120 dollariin tynnyriltä, talouden pysähtyneisyys on silti edessä jos uudistuksia ei tehdä. Arvioidaksemme tämän skenaarion todennäköisyyttä meidän on siis arvioitava poliittista tahtoa talousreformeihin.

Vuoden 2009 kriisissä valtiotalta alkoi käyttää sanoja kuten “modernisaatio” ja “yksityistäminen”. Kriisi meni nopeasti ohi ja maan hallinnointi jatkui niin kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan. Vuoden 2014 kesällä öljyn hinta laski ja Venäjä sai huolekseen uusia talouspakotteita. Kävi ilmi, että maan johto oli vetänyt täysin väärät johtopäätökset edellisestä kriisistä: Kriisi menee ohi nopeasti ja siitä selvitään ylijäämävuosina kerätyillä vakausrahastoilla.

Suhteiden viilennyttyä lännen kanssa kansalaisten uskoa tulevaisuuteen vahvistettiin uusilla mahtipontisilla energian vientiprojekteilla. South Stream -kaasuputki päätettiin rakentaa EU:n sijaan Turkkiin ja Kiinan kanssa sovittiin “Siperian voima” -kaasuputkihankkeesta. Turkin projekti on kuitenkin nyt jäissä ja maat ovat asettaneet toisiaan vastaan talouspakotteita. Kiinan projekti tuskin tulee maksamaan itseään koskaan takaisin nykyisillä energian hinnoilla. Vaikka molemmat projektit olisivat olleet kaupallisia menestyksiä, lähestymistapa talouden ongelmiin tuntuu oudolta. 70 % maan vientituloista ja puolet valtion budjetista saadaan hiilivetyjen viennistä. “Suvereenin demokratian” talous on täysin riippuvainen ailahtelevista energian hinnoista.

Edellisestä kriisistä tuttu “modernisaatio”-sana oli tässä kriisissä korvattu termillä “tuonnin korvaaminen” – tuontitavarat oli tarkoitus korvata kotimaisella tuotannolla. Talouden realiteetit veivät kehitystä päinvastaiseen suuntaan. Ruplan kurssi sukelsi öljyn hinnan mukana, ja pääosin ulkomailta tuodut investointihyödykkeet kallistuivat sen mukana. Samanaikaisesti korkea inflaatio pakotti korot nousuun. Lopputuloksena teollisuustuotanto jatkaa supistumistaan ja kiinteissä investoinneissa nähtiin viime vuonna 8,4 % lasku. Tuonnin vähentyminen ei ole vaihtumassa lähiaikoina kotimaiseen tuotantoon vaan johtaa sen sijaan kulutuksen laskuun.

Vuoden 2015 kesällä alkoi olla selvää, ettei kriisin loppua ole näkyvissä. Finanssiministeriö luopui kolmen vuoden budjeteista ja tarjosi talousarviota ainoastaan seuraavalle vuodelle. Mutta öljyn hinta jatkoi laskuaan, ja jo tammikuussa lehdistöön vuoti tieto maan hallituksen neuvotteluista uusista leikkauksista. Vakausrahastoja ei haluta käyttää loppuun ennen vuoden 2018 presidenttivaaleja. Vaikka Venäjän valtio on käytännössä velaton, sen luottoluokitus on heikompi kuin Italialla ja Espanjalla, mikä näkyy lainakoroissa. Maa, joka uskoo olevansa oikeutettu lähialueiden anastamiseen, tuskin tulee olemaan turhan tarkka ulkomaisen velan takaisinmaksussa. Velkaantuminen näyttäisi olevan se viimeinen vaihtoehto.

Kriisin kieltämisestä on nyt siirrytty uuteen vaiheeseen, jossa kriisin olemassaolo tiedostetaan ja väitellään siitä, mitä sille pitäisi tehdä. Valitettavasti keskustelu muistuttaa Anton Tšehovin Kirsikkapuisto-näytelmän juonta: Istutaan ja valitetaan kun mikään ratkaisuehdotuksista ei sovi.

Esimerkkinä tästä toimii meneillään oleva keskustelu valtionyhtiöiden yksityistämisestä. Putin ohjeisti hallitusta helmikuun alussa yksityistämisen tavoitteista: Strategisten valtionyhtiöiden enemmistöosakkuus on säilytettävä, osakkeita ei saa myydä pilkkahintaan, valtion pankit eivät saa rahoittaa ostoja ja uusien omistajien on oltava “Venäjän oikeuslaitoksen vaikutusvallan piirissä”. Ohjeistus oli klassinen esimerkki pyrkimyksestä säilyttää kakku ja syödä se samalla. Venäjän valtion yhtiöiden osakkeiden pörssikurssit ovat aina huomattavasti alhaisempia kuin vastaavaa tulosta tekevien yksityisten yhtiöiden osakkeet. Valtionyhtiöiden johtoa pidetään epäpätevänä, päätöksenteko on salamyhkäistä ja voitot ohjataan usein valtiolle tärkeisiin hankkeisiin.

Yksityistämisen tarkoitus on usein siirtää yritykset tehokkaampien yksityisten omistajien ohjaukseen, jolloin valtio saa myyntihinnan lisäksi korkeammat verotulot. Venäjällä yksityistämisessä ei selvästi ole kyse tästä. Ulkomaiset sijoittajat pysyvät todennäköisesti poissa, koska muistavat monta esimerkkiä Venäjän valtion epäluotettavuudesta liikeyrityksinä. Esimerkiksi Shell painostettiin ympäristölainsäädäntöön perustuvien syytteiden avulla myymään enemmistöosuus Sahalin 2 -kaasuesiintymästä Gazpromille vuonna 2006. Samana päivänä, kun Venäjä sai peruttua epäoikeudenmukaisena pitämänsä 90-luvulla tehdyn sopimuksen, ympäristöongelmat lakkasivat olemasta tutkinnan kohteena. Mikään ei takaa sitä, ettei näinä vaikeina aikoina tehtyjä sopimuksia koettaisi muutaman vuoden päästä Venäjän valtion toimesta epäoikeudenmukaisiksi.

Kun ulkomaalaiset sijoittajat ja kotimaiset pankit ovat poissuljettuja, potentiaalisiksi ostajiksi jäävät paikalliset oligarkit. Koko yksityistäminen saattaa osoittautua käteislainaksi osakkeita vastaan. On myös mahdollista, että yksityistämisohjelma haudataan, niin kuin kävi Vologdan meijerille. Valtion täysin omistama tappiollinen yritys oli tarkoitus myydä toistamiseen tämän vuoden helmikuussa, mutta kaksi tuntia ennen suunniteltua huutokauppaa hallitus peruutti sen. Jos yhdestä meijeristä luopuminen on vaikeaa, voi perustellusti kysyä saadaanko osuuksia valtiokapitalismin kruununjalokivistä koskaan myytyä.

Edellä mainitut esimerkit kertovat Venäjän talouden suurimmista ongelmista: Oikeuslaitos ei ole riippumaton, omistusoikeudet ovat epävarmoja, valtio dominoi talouselämää ja muuttaa pelin sääntöjä yksipuolisesti. Talouselämä näyttää olevan Venäjän johdolle vain väline omien sisä- ja ulkopoliittisten tavoitteiden edistämiseen. On epärealistista olettaa 15 vuotta jatkuneen politiikan muuttuvan yllättäen ilman koko poliittisen järjestelmän radikaalia muutosta. Näin ollen naapurimaiden on hyväksyttävä Venäjän laahaava talouskasvu oletusarvoksi tehdessään omia pitkän ajan ennusteitaan.

Anton Nikolenko
Venäjä-teemaisen blogin kirjoittaja
Taloustieteen opiskelija

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).